

**ЛЕКСИЧНІ ОДИНИЦІ АНГЛІЙСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ
CRISIS, PANDEMIC, STRESS, ADVENTURE, OPPOSITION
ТА ЛЕКСИЧНІ ОДИНИЦІ УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ
КРИЗА, ПАНДЕМІЯ, СТРЕС, ПРИГОДА, ПРОТИСТОЯННЯ
ЯК ЛЕКСЕМИ-СТИМУЛИ ПРИ СТВОРЕННІ
ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ПОЛЯ “RESILIENCE” /
«РЕЗИЛЕНТНІСТЬ»**

Громова В.О.

доктор філософії,

старший викладач кафедри германських мов

*Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Насьогодні під час розвитку лінгвістичної науки дослідники, вивчаючи мовні явища на рівні фонології, морфології, семантики, синтаксису, постійно звертаються до *корпусних баз даних* (Н.П. Дарчук, В.В. Жуковська, G. Leech, R. Fallon та ін.) для обґрунтування, доведення, а інколи й спростування висунутих гіпотез. Незважаючи на те, що статус корпусної лінгвістики залишається однозначним не визначеним [7, с. 43], проте його інструментарій продовжує користуватися популярністю.

Корпус як система цінується завдяки багатофункціональності, інтерактивності, придатності до широкого використання в теоретичних і практичних дослідженнях мови. З іншого боку, саме ці властивості ускладнюють визначення багатоаспектної системи (Т. В. Бобкова), у якій представлені суто лінгвальні та екстралінгвальні параметри – як одні з найважливіших критеріїв корпусу (Т. McEnergy, А. Hardie). Головним чином, базою мовних корпусів є тексти з автентичних джерел: книг, газет, журналів, інтерв'ю, промов тощо, що подають мову у живому, природньому середовищі її функціонування.

Наразі слід виокремити низку дистинктивних ознак, які відрізняють сучасний корпус текстів від звичайних колекцій текстів в електронній формі (електронних бібліотек, архівів): *репрезентативність, автентичність, відібраність, збалансованість, машиночитаність* [8, с. 55].

Отже, необхідність розбудови корпусної лінгвістики – ознака нашого часу, завдяки їй спеціалісти одержать усю необхідну лінгвістичну інформацію для подальшого її опрацювання у філологічних студіях [6, с. 34].

Корпуси як джерела емпіричних даних відіграють вагомую роль у лінгводидактиці. Для більшості мов світу уже створені національні

лінгвістичні корпуси. Так, у кінці 80-х років у Великобританії був створений перший мега-корпус, що задав новий стандарт для представницьких корпусів – **Британський національний корпус** (англ. *British National Corpus*) (БНК). Цей корпус характеризується обсягом 100 млн. слів, використанням повних текстів, а не вибірок з текстів, підкорпусом усного мовлення (10 млн. слів), наявністю частиномовної розмітки та доступом через Інтернет. Для корпусу використовувалася детальна класифікація документів за декількома параметрами: вид мовлення (писемне, усне приватне і усне публічне), для писемного за тематикою, типом видання (книги, періодика, машинописні тексти і т. ін.), параметром утворення очікуваної аудиторії (високий, середній чи довільний) та складністю мови (складний, середній, простий) [8, с. 42–43].

Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК) – це велика, репрезентативна, структурована колекція текстів українською мовою у супроводі програми, яка дозволяє будувати на базі корпусу власні підкорпуси, шукати слова, граматичні форми та їх сполучення, а також обробляти результати пошуку, сортувати, робити збалансовані вибірки і одержувати різну статистичну інформацію [5].

Питання синонімії посідає окреме місце в характеристиці лексичного складу мови, оскільки синонімічні зв'язки слів є наочним доказом її системної організації, а синонімічні ряди можна трактувати як мікросистеми. Виникнення терміна «синонімія» відносять до часів М. Ф. Квінтиліана (IV ст. н.е.). Явище синонімії є об'єктом мовознавчих досліджень учених (Ю. Д. Апресян, В. А. Басок, С. Г. Бережан, А. О. Брагіна та ін.). Група синонімів утворює певну єдність, оскільки вони, позначаючи одне поняття, характеризують його з різних сторін. Традиційно побудова синонімічних рядів ґрунтується на таких критеріях: 1) відображення «одного і того ж явища об'єктивної дійсності»; 2) спільність чи тотожність значень; 3) тотожність лексичного значення і відповідність семантичних валентностей; 4) можливість функціональної заміни [9].

Таким чином, синонімічний ряд можна визначити як сукупність слів і словосполучень, які є рівнозначними семантично та вживаються для вираження того самого поняття та явища об'єктивної дійсності. Синонімічний ряд характеризується семантичною спільністю всіх членів цього ряду, тобто спільністю поняття, яке вони позначають. Синонімічний ряд утворюється навколо певної лексеми, значення якої є спільним для всіх синонімів ряду. Таку лексему називають опорним словом, центром синонімічного ряду, домінантою (Ю. Д. Апресян). Ю. Д. Апресян зауважує, що домінанта є «найбільш уживаним синонімом, характеризується найповнішою парадигмою, найширшим набором синтаксичних конструкцій, найбільшою сполучуваністю [...]». Проте явище домінанти синонімічного ряду не є однозначним,

а статус – не доведений і піддається критиці. Аналіз мовного матеріалу показує, що виокремлення домінанти у певних синонімічних рядах є неможливим, оскільки вона не є втіленням загальної інтегральної семи усіх синонімів. Тому у даному дослідженні визначаємо домінанту як нейтральну лексему, завданням якої є лише назва поняття, не конкретика, не відображення його характерних особливостей [9, с. 18–22].

У цьому контексті варто зазначити, що синонімічні ряди певних слів-стимулів дадуть змогу найбільш ґрунтовно зрозуміти сутність поняття «резилентність» – здатність зберігати у несприятливих ситуаціях стабільний рівень психологічного та фізичного функціонування, виходити з таких ситуацій без стійких порушень, успішно адаптуючись до несприятливих змін.

Отже, різні корпусні бази даних дають змогу не просто простежити контексти вживання тих чи інших лексем, які було обрано для дослідження, а власне їх частотність. Проте, як показує практика, методологія дослідження слів-стимулів повинна ґрунтуватися на дотриманні двох послідовних процедур: з одного боку, лексикографічної верифікація як процедури пошуку синонімічних рядів у лексикографічних джерелах (довідниках, словниках, тезаурусах та ін.), з одного боку, для англійськомовних лексем *crisis, pandemic, stress, adventure, opposition*, а з іншого боку, для українськомовних лексем *криза, пандемія, стрес, пригода, протистояння*, які дають змогу розкрити сутність поняття “resilience” / “резилентність”, а з іншого боку, корпусної верифікації як процедури з’ясування частотності англійськомовних лексем *crisis, pandemic, stress, adventure, opposition*, представлених у Британському національному корпусі, а з іншого боку, українськомовних лексем *криза, пандемія, стрес, пригода, протистояння*, представлених у Генеральному регіонально анотованому корпусі української мови. У результаті, якщо для англійської мови найбільш частотними виявилися *opposition* – 8617, *crisis* – 5643, то для української мови – *криза* – 65634, *пригода* – 41882.

Література:

1. Апресян Ю. Д. *Избранные труды. Т. 1. Лексическая семантика (синонимические средства языка)*. Москва : Шк. «Языки рус. культуры», 1995. 472 с.

2. Апресян Ю. Д. *Исследования по семантике и лексикографии: Т. 1: Парадигматика*. Москва, 2009. 568 с.

3. Бобкова Т. В. Корпус текстів: основні аспекти визначення. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ Серія Філологія. Педагогіка. Психологія*. № 29. 2014. С. 11–20.

4. Гладкий А. В. *Синтаксические структуры естественного языка в автоматизированных системах общения*. М. : Наука, 1985.

5. ГРАК – Генеральний регіонально анотований корпус української мови. URL: <http://uacorpus.org/Kyiv/ua>
6. Дарчук Н., Сорокін В. Корпус текстів як джерело мовознавчих та літературознавчих досліджень. *Лексикографічний бюлетень*. 2006. С. 34–37.
7. Демська-Кульчицька О. Основи національного корпусу української мови : монографія. К. : Інститут української мови НАНУ, 2005. 219 с.
8. Жуковська В. В. Вступ до корпусної лінгвістики : навчальний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 142 с.
9. Коцюк Л. М., Коцюк Ю. А. Парадигма типологічних характеристик корпусу за типом текстових даних. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*, 2018. № 4(72). С. 18–22.
10. Lager T. A. *Logical approach to Computational Corpus Linguistics*: Doctoral Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy. Göteborg: Göteborg University, Department of Linguistics, 1995. 326 p.
11. Leech G., Fallon R. Computer Corpora – what do they tell us about culture? *International Computer Archive of Modern English Journal*. 1992. № 16. P. 29–50.
12. Leech G., Fligelston S. Computers and Corpus Analysis. *Computers and written texts*. 1992. P. 115–140.
13. McEnery T., Wilson A. *Corpus Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2001. 235 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-331-9-13>

HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE IN WAR CONDITIONS: CASE OF DNIPRO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

Yehorova O.V.

*Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of History and Political Theory
Dnipro University of Technology
Dnipro, Ukraine*

The Russian-Ukrainian war occurring today in Ukraine sets severe requirements for our life. Education also functions within the wartime framework. Just as for other social spheres, the challenge for all levels of education is not only to survive in these conditions but to develop in accordance with the goals of the large-scale reforms that began earlier. This